

Diana Gałązka

ORCID: 0000-0001-8978-2886

Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk, Polska
Institute of Law Studies, Polish Academy of Sciences, Poland
e-mail: d.galazka@inp.pan.pl

Wizerunek bibliotek i bibliotekarzy w wybranych filmach i serialach telewizyjnych

The image of libraries and librarians in selected films and TV series

DOI: 10.5281/zenodo.5701359

Streszczenie: W artykule opisano sposoby prezentowania wizerunku bibliotekarzy i bibliotek w wybranych ekranizacjach. Zdefiniowano kluczowe pojęcia – stereotyp, wizerunek, bibliotekarz. Omówiono predyspozycje, które musi mieć bibliotekarz, oraz scharakteryzowano zadania zawodowe. Wizerunki bibliotekarza nakreślone w filmach przedstawiono w dwóch grupach: pozytywne (antystereotyp) oraz negatywne (stereotyp).

Słowa kluczowe: stereotyp bibliotekarza, wizerunek bibliotekarza w filmach, wizerunek bibliotekarza w serialach telewizyjnych, biblioteka, bibliotekarz, predyspozycje zawodowe, zadania zawodowe

Abstract: The article describes methods of presenting the image of librarians and libraries in selected film adaptations. Key terms were defined - stereotype, image, librarian. The predispositions which a librarian must have are discussed and professional tasks are characterised. The images of librarians outlined in films are presented in two groups: positive (anti-stereotype) and negative (stereotype).

Keywords: the stereotype of the librarian, the image of the librarian in films, the image of the librarian in TV series, library, librarian, professional predispositions, professional tasks

W epoce nieograniczonego dostępu do informacji i mediów społecznościowych opinie na temat osób, instytucji czy wydarzeń kreowane są przez użytkowników i internautów, którzy za pośrednictwem urządzeń mobilnych bardzo chętnie dzielą się swoimi przemyśleniami na dany temat. Wizerunek (niem. *Visierung*) jest definiowany jako *czyjaś podobizna, wyobrażenie czegoś lub kogoś, portret, obraz*¹. Oznacza także *sposób, w jaki dana osoba lub rzecz jest widziana, przedstawiana*². Ponadto termin ten często bywa zastępowany słowem *image* (łac. *imago* – wzór, wyobrażenie, obraz, symbol lub urojenie), oznaczającym odpowiednik *czegoś*, wyobrażenie danego stanu, a także powszechny sposób postrzegania *czegoś* lub *kogoś* przez społeczeństwo i powielanie tego sposobu postrzegania w mass mediach³. Na kształtowanie wizerunku wpływ mają nie tylko wygląd zewnętrzny człowieka, jego ubiór, fryzura, postawa ciała, ale również sposób zachowania, umiejętności interpersonalne oraz kwalifikacje i osiągnięcia zawodowe. Na sposób postrzegania osoby wpływa także wygląd miejsca, w którym pracuje, aranżacja wnętrza, kolorystyka, panująca tam atmosfera oraz dostępność samej instytucji. Wizerunek organizacji jest tworzony na podstawie opinii oraz wyobrażeń powstających w świadomości jej odbiorców – klientów, kontrahentów, urzędników oraz samych pracowników⁴. Powszechne wyobrażenia nie muszą być odzwierciedleniem rzeczywistości, gdyż w dużej mierze zależą od indywidualnych odczuć, które powstają w trakcie bezpośrednich lub pośrednich kontaktów z daną instytucją. Stanowią mozaikę wielu szczegółów, czasem fragmentarycznych zdarzeń. W sytuacji, gdy ktoś nie miał kontaktu z konkretną instytucją, własne wyobrażenia kreuje na podstawie opinii najbliższej rodziny i przyjaciół bądź informacji powielanych w mediach: telewizji, radiu czy Internecie. Wówczas poglądy zależą od odczuć lub doświadczeń innych, czasem obcych osób. Dlatego dążenie do budowania pozytywnego wizerunku firmy, usług czy produktów nie dotyczy wyłącznie przedsiębiorstw nastawionych na komercyjny sukces.

Kreowanie pozytywnych relacji z otoczeniem, zdobywanie zaufania potencjalnych użytkowników nabiera coraz większego znaczenia w instytucjach o niedochodowym charakterze, do których niewątpliwie należą biblioteki. Wizerunek biblioteki jest istotnym elementem wpływającym na sposób jej funkcjonowania. Od sposobu postrzegania biblioteki zależy bowiem poziom zainteresowania oferowanymi usługami, możliwość pozyskania nowych użytkowników. Oprócz tego wizerunek sprzyja bądź nie zdobyciu przychylności władz i ewentualnych sponsorów, co przekłada się na sytuację materialną instytucji oraz realizowane przez nią projekty⁵. Bibliotekarze zdają sobie sprawę z konieczności działania proklienckiego. Wiedzą,

¹ Wizerunek [hasło], [w:] *Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów*, Warszawa 2005, s. 917.

² Wizerunek [hasło], [w:] *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN*, t. T-Ż, Warszawa 2008, s. 457.

³ P. Czaplinska, *Strategia budowania wizerunku osób znanych*, [w:] *Perswazyjne wykorzystanie wizerunku osób znanych*, red. A. Grzegorzczak, Warszawa 2015, s. 8-38, http://www.wsp.pl/file/1282_285832418.pdf [dostęp: 15.10.2021].

⁴ Wizerunek [hasło], [w:] *Słownik terminologii medialnej*, Kraków 2006, s. 232-233.

⁵ Ł. Ostrowski, *Wizerunek bibliotek publicznych. Raport z badań*, s. 6, http://programrozwojubibliotek.org/wp-content/uploads/2015/08/14_wizerunek_bibliotek_publicznych_raport_PRB.pdf [dostęp: 11.10.2021].

że panujące opinie determinują funkcjonowanie biblioteki i zainteresowanie jej usługami. Konieczność dbania o pozytywny wizerunek zawodu bibliotekarza znalazła odzwierciedlenie w kodeksach etyki zawodowej bibliotekarzy i pracowników informacji, które funkcjonują obecnie w 61 krajach na całym świecie⁶. Te regulacje zobowiązują pracowników bibliotek do działań mających na celu kreowanie oraz utrwalanie pozytywnego wizerunku profesji bibliotekarskiej w społeczeństwie. Umieszczenie takiego postulatu w kodeksach etyki zawodowej jest w pełni uzasadnione, ponieważ mimo nieustannych zmian zachodzących w bibliotekarstwie, szerokiego wachlarza atrakcyjnych usług, a także zabiegów mających pokazać, jak wygląda współczesna biblioteka i czym zajmuje się współczesny bibliotekarz⁷, wykonujący ten zawód zmagają się z ciągle żywymi stereotypami, czyli uproszczonymi sądami oraz przekonaniem, które są powielane przez członków danej społeczności i pojawiają się najczęściej w popularnych tekstach medialnych⁸.

Stereotypy to zazwyczaj wyobrażenia mało przyjemne, czasem karykaturalne i zwykle nieodzwierciedlające aktualnego stanu rzeczy⁹. Pojawiają się w umyśle przed bezpośrednim kontaktem z grupą społeczną lub przedmiotem, którego dotyczy dany stereotyp. W ten sposób narzucają utarte opinie i wyobrażenia niezależnie od tego, jakie te doświadczenia będą¹⁰. Potwierdzeniem takiego stanu rzeczy mogą być słowa bibliotekarza z Krakowa, który w jednym z portali dla maturzystów i osób wybierających się na studia opisał, jak uprawiany przezeń zawód postrzegają ludzie z jego otoczenia: *Ludzie myślą, że bibliotekarze, to osoby o wąskich horyzontach, po zawodówkach (dość często przychodzą do nas świeżo upieczone absolwentki takich właśnie szkół z pytaniem „co trzeba zrobić, żeby pracować w bibliotece?” – straszne, wiem). Moi znajomi, kiedy dowiedzieli się, że mam tu pracować, stwierdzili, że taka praca upośledza. No cóż... A prawda jest taka, że trzeba mieć naprawdę olbrzymią wiedzę z różnych dziedzin, żeby móc udzielać odpowiednich informacji i wyszukiwać odpowiednie książki!*¹¹. Negatywny stereotyp nie dotyczy jedynie polskich bibliotek i bibliotekarzy. Jak pokazały badania Anety Firlej-Buzon oraz Ruth A. Kenale, nieprzychylnie opinie na temat zawodu bibliotekarza wyrażają nie tylko respondenci z Polski, ale również ze Stanów Zjednoczonych, Nowej Zelandii, Kanady, a także wielu krajów europejskich¹².

Czym zatem charakteryzuje się utrwalony stereotyp? Przez pryzmat stereotypu biblioteka nadal postrzegana jest jako miejsce nieatrakcyjne, w którym nic ciekawego się nie dzieje. Kojarzona bywa jedynie z wypożyczalnią książek, ponieważ biblioteka

⁶ Z. Gębołyś, J. Tomaszczyk, *Kodeksy etyki bibliotekarskiej na świecie. Antologia narodowych kodeksów etycznych*, Warszawa 2008, s. 15.

⁷ J. Chruścińska, *Bibliotekarz zawód z przyszłością*, <http://www.ebib.pl/2004/53/chrucinska.php> [dostęp: 15.10.2021].

⁸ *Stereotyp* [hasło], [w:] *Leksykon komunikacji medialnej*, Kraków 2010, s. 158.

⁹ J. Wojciechowski, *Stereotyp określa świadomość*, „Przegląd Biblioteczny” 2006, nr 4, s. 429-430.

¹⁰ Tamże, s. 431.

¹¹ *Zawód bibliotekoznawca*, <http://studiowac.pl/2741/zawod-bibliotekoznawca> [dostęp: 16.10.2021].

¹² A. Firlej-Buzon, *Jak wygląda bibliotekarka*, „Poradnik Bibliotekarza” 2003, nr 8, s. 3.

to tylko magazyn z książkami. To miejsce nienowoczesne, ponure, pokryte warstwą kurzu, bez wyrazu i ciekawej oferty. Nie warto tu przychodzić, żeby spędzić czas z przyjaciółmi, bo musi panować zupełna cisza. Na dodatek biblioteka to miejsce, w którym może pracować każdy, bez specjalnego przygotowania czy ukończonych studiów (bo co trudnego może być w podawaniu książek?). Praca w bibliotece postrzegana bywa również jako zajęcie łatwe, ale nudne, mało ambitne i słabo płatne¹³, bez możliwości rozwoju osobistego czy perspektywy zrobienia kariery zawodowej. Natomiast bibliotekarka – bo według stereotypów wyłącznie kobiety mogą pracować w bibliotece – postrzegana jest jako osoba w średnim wieku, mało atrakcyjna, nieśmiała i zamknięta w sobie. Nosi okulary oraz niemodne, mało wyraziste ubranie w odcieniach szarości. Do pracy przychodzi bez makijażu i biżuterii, w butach na niskim lub płaskim obcasie, a swoje siwe włosy związuje w wysoki kok. To wszystko sprawia, że wygląda niczym szara mysz¹⁴, która zlewa się z tłem. Oprócz tego ciągle ucisza osoby znajdujące się w jej otoczeniu, jest mało pomocna, czasem nawet opryskliwa. Nie ma nic ciekawego do zaoferowania oprócz książek, a jej pracę charakteryzuje brak pasji. Do obowiązków bibliotekarki należy jedynie podawanie książek lub układanie ich na półkach, ma więc dużo czasu dla siebie, który przeznaczają na czytanie¹⁵. To obraz uproszczony, wręcz karykaturalny. Mimo że znacznie odbiega od rzeczywistości, jest nadal powielany w społeczeństwie. Wobec tego warto nakreślić, kim w ogóle jest bibliotekarz, jakie jest jego środowisko pracy, jakich kompetencji wymaga się od adeptów zawodu.

Definicje profesji bibliotekarza są krótkie i powierzchowne. Ograniczają się do lakonicznych stwierdzeń, że bibliotekarz jest *pracownikiem biblioteki* lub *pracownikiem bibliotecznym*¹⁶. Ewentualnie wskazują na konieczność posiadania wiedzy niezbędnej do wykonywania czynności zawodowych¹⁷. Nie ujmują specyfiki profesji, czynności ani zadań, z którymi na co dzień musi zmierzyć się osoba pracująca jako bibliotekarz, a przecież ten zawód – nierozzerwalnie związany z dziejami bibliotek – na przestrzeni wieków ulegał intensywnym przemianom, dostosowując się do zmian kulturowych, ekonomicznych czy technologicznych. Dotyczyły one nie tylko zadań i funkcji pełnionych przez bibliotekarzy, ale również

¹³ R. Augustyn, M. Fijał, *Między wizerunkiem a stereotypem*, http://www.ebib.pl/2006/80/a.php?augustyn_fijał [dostęp: 16.10.2021].

¹⁴ M. Zygunt, *Mysz uzbrojona w mysz, czyli o stereotypie bibliotekarki w społeczeństwie informacyjnym*. „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej” 2002, nr 1, s. 33.

¹⁵ L. Derfert-Wolf, „Klient nasz pan” – implikacje dla biblioteki dziś i jutro, <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/torun/derfert.php> [dostęp: 18.10.2021]; D. Gil-Tarnowska, *Status edukacyjny bibliotekarza wczoraj i dziś*, [w:] *Biblioteki naukowe w kulturze i cywilizacji. Działania i codzienność. Materiały konferencyjne, Poznań, 15-17 czerwca 2005*, t. 1, red. H. Ganińska, Poznań 2005, s. 270-271, https://library.put.poznan.pl/2005/pdf/5_1.pdf [dostęp: 18.06.2017]; B. Kowalska, D. Kotlarek, *Bibliotekarz a stereotypy*, http://www.ebib.pl/2006/80/a.php?kowalska_kotlarek [dostęp: 18.10.2021].

¹⁶ *Bibliotekarz* [hasło], [w:] *Słownik języka polskiego PWN*, <http://sjp.pwn.pl/szukaj/bibliotekarz.html> [dostęp: 10.10.2021].

¹⁷ *Bibliotekarz* [hasło], [w:] *Encyklopedia wiedzy o książce*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1971, s. 204.

granic zawodu i sposobu jego postrzegania w społeczeństwie. Początkowo główną powinnością bibliotekarzy było gromadzenie i ochrona zbiorów przed zniszczeniem. Funkcje bibliotekarzy pełnili wówczas mężczyźni – dobrze wykształceni, zaliczani do elit intelektualnych, uczeni lub nauczyciele. Natomiast biblioteki, w których pracowali, uchodziły za świątynie wiedzy. W miarę upływu czasu biblioteki zaczęły otwierać się na czytelników, udostępniać swoje kolekcje. Dynamiczny rozwój i upowszechnienie bibliotek w XIX wieku spowodowały, że zawód bibliotekarza stał się otwarty, co skutkowało zróżnicowaniem kwalifikacyjnym personelu bibliotek¹⁸. Praca w bibliotece do XIX wieku traktowana była jako zajęcie dodatkowe, misja. W drugiej połowie XIX wieku zaczęto postrzegać bibliotekarstwo jako odrębny zawód, którego wykonywanie wiąże się z posiadaniem odpowiedniego przygotowania, wykształcenia i umiejętności. Powstały wówczas szkoły bibliotekarskie, pierwsze organizacje zawodowe czy piśmiennictwo fachowe¹⁹.

Ewolucja zawodu bibliotekarza sprawiła, że ze strażnika zbiorów chroniącego je przed zniszczeniem przeobraził się w nauczyciela i partnera dla użytkowników, wrażliwego na ich potrzeby przewodnika po zasobach informacji, znawcę technologii informacyjno-komunikacyjnych, *misjonarza wiedzy*²⁰. Obowiązki bibliotekarza mają zróżnicowany charakter, część z nich (np. ewidencja czy katalogowanie zbiorów) stanowią rutynowe czynności, wykonywane w określonej kolejności i według ściśle ustalonych reguł, jednak gros obowiązków wymaga od bibliotekarza kreatywności i elastyczności, umiejętności dostosowania do zmieniających się oczekiwań i potrzeb użytkowników. Bibliotekarz nie jest wyłącznie zamknięty w murach biblioteki, jego praca wiąże się też z organizacją plenerowych imprez czy z wyjazdami służbowymi, udziałem w licznych konferencjach, szkoleniach lub stażach²¹.

Osoby, które chcą pracować w zawodzie bibliotekarza, powinny posiadać niezbędne kompetencje miękkie. Do tych ostatnich można zaliczyć: umiejętność pracy w zespole,

¹⁸ D. Grygowski, *Zniewolony zawód, czyli poszukiwanie tożsamości bibliotek i zawodu bibliotekarza w świetle zapisów prawa bibliotecznego*, [w:] *Biblioteki. Tożsamość. Kultura*, red. I. H. Pugaczewicz, E. B. Zybert, Warszawa 2013, s. 29-30.

¹⁹ K. Zimoch, *Ewolucja zawodu bibliotekarza – od strażnika zbiorów, przez bibliotekarza oświatowego i naukowego do specjalisty zarządzającego wiedzą*, [w:] *Bibliotekarz uwolniony – deregulacja czy degradacja*, red. H. Brzezińska-Stec, J. Żochowska, Białystok 2013, s. 17-25; M. Korczyńska-Derkacz, *Ewolucja wizerunku i roli społeczno-zawodowej bibliotekarza – od okresu międzywojennego po lata pięćdziesiąte XX w. Przegląd stanowisk*, „Zarządzanie Biblioteką” 2013, nr 1(5), s. 73-84, <https://czasopisma.bg.ug.edu.pl/index.php/ZB/article/view/1296> [dostęp: 14.11.2021].

²⁰ A. Wolnowska, A. Komorowska, Z. Wardal, *Kreowanie wizerunku bibliotekarza poprzez jakość usług świadczonych w bibliotece*, <http://bg.uwb.edu.pl/archiwum/konferencja2009/materialy/Komorowska.Agnieszka.doc> [dostęp: 10.10.2021]; M. Majewska, *Kompetencje bibliotekarza wobec zmian społecznych i edukacyjnych*, [w:] *Biblioteka w społeczeństwie informacyjnym. Edukacja – informacja – media*, red. M. Drzewiecki, M. Majewska, Warszawa 2005, s. 3, <http://e-pedagogiczna.edu.pl/upload/file/dokumenty/jarocin6.pdf> [dostęp: 8.05.2017].

²¹ Zob. też M. Wojciechowska, *Nowe funkcje społeczne pracowników bibliotek w kontekście potrzeb i oczekiwań lokalnych społeczności oraz środowisk profesjonalnych*, „Studia i Materiały Centralnej Biblioteki Wojskowej” 2020, nr 1(13), s. 235-243, https://cbw.wp.mil.pl/u/SiM_113_znak_wodny.pdf [dostęp: 14.11.2021].

łatwość nawiązywania i podtrzymywania kontaktu z czytelnikami, współpracownikami, a także instytucjami zewnętrznymi, otwartość i umiejętność identyfikacji potrzeb i zainteresowań klientów biblioteki, empatię i chęć pomocy czytelnikowi w rozwiązaniu jego problemów i dotarciu do potrzebnych mu publikacji, a ponadto odporność psychiczną i umiejętność radzenia sobie z trudnymi czytelnikami²² oraz dbałość o estetyczny wygląd biblioteki zapewniający komfort użytkownikowi, potrzebę doskonalenia zawodowego i rozwoju osobistego, świadomość odpowiedzialności za zachowanie dziedzictwa kulturowego²³. Analiza kompetencji bibliotekarza w świetle jego zadań zawodowych pokazuje, że powielane stereotypy są nieuzasadnione. Współcześnie rola bibliotekarza nie ogranicza się jedynie do magazynowania książek, układania ich na półkach i podawania użytkownikom. Bibliotekarze to dziś wszechstronnie wykształcone osoby, posiadające kwalifikacje nie tylko z zakresu bibliotekoznawstwa, ale i technologii informacyjnych i komunikacyjnych, marketingu i zarządzania, pedagogiki i metodyki²⁴.

Niejednokrotnie na łamach prasy branżowej, na konferencjach i spotkaniach przedstawicieli środowiska bibliotekarzy²⁵ poruszano temat ich wizerunku, panujących stereotypów, a także sposobów kreowania tego wizerunku w filmach i literaturze. Materiały dotyczące motywów bibliotek i bibliotekarzy w literaturze można znaleźć między innymi w książce Granta Burnsa pt. *Librarians in fiction. A critical bibliography*²⁶, zawierającej spis powieści, opowiadań czy sztuk, w których pojawiały się wzmianki o bibliotekarzach – łącznie niecałe 400 pozycji. Z kolei w publikacji *The image of librarians in cinema, 1917-1999* Brenda i Ray Travis pokazują, w jaki sposób postaci bibliotekarzy przedstawiano w filmach na przestrzeni lat²⁷. Swego

²² B. Karzewska, *Przydatność wiedzy psychologicznej w pracy bibliotekarza*, [w:] *Bibliotekarz 2.0. Nowoczesność na bazie tradycji*, red. S. Skórka, M. Rogoż, Kraków 2015, s. 214.

²³ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, *Informacja o zawodzie Bibliotekoznawca (26022030)*, s. 9-14, http://www.infodoradca.edu.pl/pdf/5_Bibliotekoznawca.pdf [dostęp: 10.10.2021]; *Przewodnik po zawodach*, s. 453, wyd. 2, http://psz.praca.gov.pl/documents/10828/180627/tom_i.pdf/052e500c-3cce-4296-9ca2-d11771bbffa4?t=1403785425000 [dostęp: 10.10.2021]; B. Mucha, *Czynniki szkodliwe w pracy bibliotekarza – na przykładzie biblioteki Karkonoskiej Państwowej Szkoły Wyższej w Jeleniej Górze*, [w:] *Warunki środowiska pracy a zdrowie pracowników*, t. 3, red. I. Romanowska-Słomka, S. Salamon, Wałbrzych 2017, s. 148-149.

²⁴ M. Cupa, M. Berduszek, *Bibliotekarz na miarę czasów*, s. 176, <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/biblio21/sesja4ref1.pdf> [dostęp: 10.10.2021]; zob. też S. Kotuła, *Telewizyjne inicjatywy środowiska bibliotekarskiego*, „Zarządzanie Biblioteką” 2014, nr 1, s. 51-60, <https://depot.ceon.pl/handle/123456789/17450> [dostęp: 14.11.2021].

²⁵ A. Januskiewicz, *Jaka bibliotekarka, czyli stereotyp bibliotekarza w czasopiśmie zawodowych*, „Poradnik Bibliotekarza” 2018, nr 7-8, s. 9-13.

²⁶ G. Burns, *Librarians in Fiction. A Critical Bibliography*, Jefferson 1998; zob. też A. Delimat, *Pisarze o bibliotekarzach – analiza wybranych współczesnych utworów literackich*, „Studia i Materiały Centralnej Biblioteki Wojkowskiej” 2020, nr 1(13), s. 235-243, https://cbw.wp.mil.pl/u/SiM_113_znak_wodny.pdf [dostęp: 14.11.2021]; M. Kitlińska, *Książka i biblioteka w oczach „Anonim” czyli ich wizerunek w literaturze romansowej lat 90-tych XX wieku*, „Bibliotekarz Zachodniopomorski” 2002, nr 1, s. 44-50, <https://depot.ceon.pl/handle/123456789/17602> [dostęp: 14.11.2021].

²⁷ R. Tevis, B. Tevis, *The Image of Librarians in Cinema, 1917-1999*, Jefferson 2005; A. Wójcik, *Biblioteki i bibliotekarze w polskich filmach oraz serialach telewizyjnych*, <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/200/337> [dostęp: 18.06.2017].

czasu w Internecie funkcjonowały liczne strony WWW zawierające spisy filmów z bibliotekarzami lub bibliotekami, takie jak: filmografia Librarians in the movies (<http://emp.byui.edu/RAISHM/films/introduction.html>) licząca ponad 600 tytułów wraz z krótkimi opisami, strona Movie librarians: notable librarians&libraries in films (<http://movielibrarians.com/>) z opisami prawie 200 filmów czy portal FilmLibrarian prezentujący ponad 400 tytułów filmów. Niestety, większość tych serwisów jest już dzisiaj niedostępna.

Liczne materiały na temat wizerunku bibliotekarza i sposobów kreowania jego postaci w filmach i serialach telewizyjnych sprawiają, że niemożliwe jest opisanie ich na kartach jednej pracy, dlatego też filmy i seriale zaprezentowane w dalszej części artykułu będą stanowiły subiektywny zbiór najciekawszych ról, w których ukazano bibliotekarzy na szklanym ekranie. W wybranych produkcjach filmowych sylwetki bibliotekarzy analizowano, biorąc pod uwagę ich wygląd zewnętrzny: fryzurę, makijaż, biżuterię, posiadanie okularów, kolorystykę stroju, wiek i płeć, a także zachowanie względem użytkowników biblioteki i współpracowników, sposób postrzegania swojej pracy, stosunek do zbiorów i oferowanych usług, motywy wyboru zawodu. Wizerunki bibliotekarzy zostaną zaprezentowane w dwóch kategoriach: antystereotyp (poświęconej pozytywnej kreacji bibliotekarza w filmach i serialach) oraz stereotyp (powielającej nieprzychylnie opinie na jego temat).

ANTYSTEREOTYP

Mimo funkcjonujących w powszechnej świadomości negatywnych stereotypów dotyczących pracy bibliotekarza, w wielu filmach i serialach pojawia się postać bibliotekarza życzliwego, otwartego na czytelników, podchodzącego do swojej pracy z pasją i zaangażowaniem. Ukazuje się go jako osobę sympatyczną, pomocną, podejmującą wszelkie działania, aby przyciągnąć potencjalnych użytkowników do biblioteki i zaszczepić w nich miłość do książek, a także pokazać im, jakie korzyści i usługi są przez nią oferowane. Bibliotekarze z powołania niekiedy są głosem lokalnej społeczności, katalizatorem różnego rodzaju akcji lub zmian, ale nade wszystko kochają książki i tą miłością próbują zarazić wszystkich wokoło.

Taka właśnie jest bohaterka filmu *Dwanaście choinek* (2013) Cheri Jameson (Lindy Booth) – bibliotekarka z powołania. Młoda, energiczna, uśmiechnięta i zdecydowana kobieta stanowi zupełne przeciwieństwo stereotypowej bibliotekarki – starej panny. Cheri nosi kolorowe i modne ubrania, ma ładnie ułożone długie włosy (bez mysiego koczka), jest zawsze pomocna i uśmiechnięta. Do swojej pracy podchodzi z wielką pasją i zaangażowaniem. Ma bardzo dobry kontakt z czytelnikami, jest przewodnikiem po świecie książek, zaszczepia do nich miłość. To właśnie dzięki jej pracy kilkoro dzieci, które wcześniej nienawidziły czytać, odkrywa miłość do książek i staje się częstymi bywalcami biblioteki. Kobieta prowadzi tam indywidualne lekcje czytania, a także organizuje głośne czytanie bajek dla dzieci, ponieważ uważa, że to

najlepszy sposób ukazania magii książek i pozyskania stałych czytelników. Biblioteka, w której kobieta pracuje, okazuje się pięknym miejscem z rzędem dębowych biurk z dużymi, zapalonymi lampami i ogromnymi szafami pełnymi publikacji. Wszechobecne sterty książek i często przychodzący do biblioteki czytelnicy dowodzą, że to miejsce tętni życiem i jest chętnie odwiedzane przez ludzi w każdym wieku. Gdy bohaterka dowiaduje się, że jej ukochana biblioteka niedługo ma zostać zamknięta, a budynek, w którym się mieści, ma zostać wyburzony i zastąpiony przez apartamentowce, postanawia o nią walczyć. Przekonanie właściciela nieruchomości Tony'ego (Robin Dunne) do zmiany planów okazuje się sporym wyzwaniem, ale kobieta nie zamierza się łatwo poddać. Bibliotekarka czuje się emocjonalnie związana z miejscem, w którym mieszka i pracuje. Mówi, że biblioteka jest dla niej *światem magicznym, który ma we wnętrzu to, czego każdy zapagnie. Biblioteka to sanktuarium wiedzy, sztuki i wyobraźni*. Cheri twierdzi, że została ukształtowana przez bibliotekę – tu tutaj nauczyła się wszystkiego o literaturze oraz sztuce i chce tę wiedzę przekazywać czytelnikom. Bibliotekarka jest przekonana, że audiobooki czy e-booki nie wyprą tradycyjnych książek, ponieważ czytanie to nie tylko prosta czynność polegająca na śledzeniu tekstu, istotną rolę w trakcie czytania odgrywa również wacchanie, dotykanie i oglądanie materialnego przedmiotu, jakim jest książka. Pomaganie innym, dzielenie się swoim czasem i wiedzą jest dla Cheri priorytetem i miarą prawdziwego życiowego sukcesu. W trakcie rozmowy z właścicielem posesji, na której mieści się biblioteka, kobieta przyznaje, że nie od zawsze chciała być bibliotekarką. Swoje powołanie odkryła dopiero podczas studiów, kiedy to zakochała się w książkach i każdą wolną chwilę spędzała w bibliotece. Wtedy postanowiła, że zrobi dyplom z bibliotekoznawstwa. Mężczyzna w ocenie Cheri postrzega bibliotekarzy w sposób stereotypowy. Wydaje się zaskoczony, że do pracy w bibliotece potrzebne jest specjalne wykształcenie, i na początku myśli, że bibliotekarka żartuje i takiego kierunku w ogóle nie ma, po chwili jednak reflektuje się i przeprosza za swoje zachowanie.

W ramach ratowania biblioteki kobieta organizuje konkurs polegający na przygotowaniu dekoracji choinkowej pod hasłem „ile dla mnie znaczy biblioteka”. Pragnie w ten sposób udowodnić właścicielom posesji, że biblioteka jest szczególnie ważnym miejscem dla lokalnej społeczności i wyburzenie jej będzie ogromnym błędem. Swoim entuzjazmem i chęcią ocalenia biblioteki zaraża innych mieszkańców dzielnicy, którzy ochoczo zgłaszają się do organizowanego konkursu. W jego trakcie każdy z uczestników, omawiając dekorację choinki, opowiada, czym jest dla niego biblioteka. I tak dla jednych biblioteka stanowiła źródło, z którego czerpali wiedzę na temat wychowywania dzieci, drugim pomogła w odnalezieniu pasji i w konsekwencji także pracy zawodowej, dla kolejnych biblioteka to miejsce, w którym odkryli magię książek lub odnaleźli miłość swojego życia. Młoda bibliotekarka przygotowała również nietypową choinkę konkursową, składającą się z dzieci, które kiedyś nienawidziły książek, a teraz są stałymi czytelnikami. Na zakończenie filmu kobieta osiąga swój

cel – właściciele budynku podejmują decyzję, że biblioteka nie zostanie wyburzona i zachowa swoje miejsce.

Kolejną charyzmatyczną, pełną pozytywnej energii bibliotekarką jest Lynn Wells, bohaterka filmu *Pierwsza liga* (1989). Niegdyś znakomita pływaczka, obecnie ambitna bibliotekarka, której żywiołem są książki. To młoda, atrakcyjna, szczupła kobieta z burzą rudych loków, modnie ubrana, charakteryzująca się dużym temperamentem. Jest byłą żoną gwiazdy drużyny baseballowej. Zachowuje się nieszablonowo. Nie zwraca uwagi na czytelników pracujących nad swoimi materiałami, wyróżnia się na tle swoich współpracowników, zupełnie nie wpisuje się w stereotyp bibliotekarki nudnej, bez wyrazu. Sprzecza się z byłym mężem w bibliotece, spacerując szybko między półkami z książkami. Ostentacyjnie ucisza mężczyznę, a na koniec krzyczy, czym zwraca na siebie uwagę licznie zgromadzonych w bibliotece czytelników. Opisana postać okazuje się absolutnym zaprzeczeniem stereotypu nudnej, nieatrakcyjnej bibliotekarki. Jest pewną siebie, odważną kobietą. Prowadzi bujne życie towarzyskie, jada w drogich restauracjach i ubiera się w najlepszych butikach. Jest w pełni zaangażowana w swoją pracę. Posady w bibliotece nie traktuje jak odpoczynku po karierze pływackiej, a do obowiązków zawodowych podchodzi niczym do sportowej rywalizacji – posiadanie najlepszego księgozbioru czy jakość oferowanych usług.

Obok nieustannie powielanych stereotypów w postaci zaśnieżonej biblioteki i nudnego, mało rozgarniętego, przysypanego kurzem bibliotekarza w wielu filmach lub serialach ta instytucja jest miejscem kluczowych wydarzeń i zwrotów akcji. To tutaj bohaterowie szukają rozwiązania, schronienia i informacji mogących pomóc im przetrwać. Wspiera ich czytany, mający rozległą wiedzę bibliotekarz, pełniący rolę przewodnika po zbiorach lub systemach informatycznych. Przykładem bibliotekarza erudyty jest Rupert Giles, bohater serialu *Buffy. Postrach wampirów*. Mężczyzna w średnim wieku piastuje stanowisko bibliotekarza w Sunnydale High School i jednocześnie jest opiekunem tytułowej bohaterki Buffy, która została powołana do walki z potworami i wampirami nawiedzającymi miasteczko. To typ naukowca – zawsze elegancko ubrany, włada kilkoma językami, nawet starożytnymi (między innymi sumeryjskim). Charakteryzuje go strach przed nowymi technologiami oraz miłość do książek i ukrytej w nich wiedzy²⁸. W swojej bibliotece obok lektur szkolnych zgromadził niezwykle cenną kolekcję starożytnych ksiąg na temat demonów, upiórów i czarnej magii²⁹. Właśnie na podstawie informacji wyszukanych w tym księgozbiore bibliotekarz uczy swoją podopieczną typologii upiórów oraz sposobów ich unicestwienia. Gdy dziewczyna ma kłopot z którymś wampirem, od razu prosi swojego opiekuna o pomoc, a ten chętnie zagłębia się w zgromadzonych księgach w celu znalezienia odpowiednich informacji. Mimo że bibliotekarz jest typowym

²⁸ E. Smart, S. Carrant, *The 10 best librarians on screen*, <https://www.bfi.org.uk/news-opinion/news-bfi/lists/10-best-librarians-screen> [dostęp: 15.10.2021].

²⁹ *Rupert Giles*, <https://teleshov.wp.pl/nie-zapomniane-seriale-buffy-postrach-wampirow-6034032423326337g/12> [dostęp: 15.10.2021].

intelektualistą i większość czasu spędza na studiowaniu książek, bez problemu radzi sobie w walce wręcz w sytuacji zagrożenia.

Za przykład polskiego bibliotekarza z pasją posłuży bohater horroru *Medium* (1961) – z pozoru zwyczajny, starszy mężczyzna przed sześćdziesiątką pracujący jako bibliotekarz w małej, ciemnej bibliotece, gdzie zajmuje tylko niewielkie biurko wśród regałów wypełnionych po brzegi ogromnymi woluminami. Mogłoby się wydawać, że jego praca ogranicza się jedynie do podawania książek i pilnowania ładu w bibliotece. Jednak to tylko pozory – prawdziwa wiedza i zainteresowania mężczyzny wychodzą na jaw podczas wizyty jednego z czytelników. Bibliotekarz pomaga mu odnaleźć materiały na temat okultyzmu i parapsychologii. Na pierwszy rzut oka widać, że posiada rozległą wiedzę na ten temat. Staje się dla czytelnika przewodnikiem po świecie wiedzy tajemnej, wskazuje między innymi drogę do eksperta w tej dziedzinie – profesora Wagnera.

Większość kodeksów bibliotekarskiej etyki zawodowej zobowiązuje przedstawicieli tego zawodu do zapewnienia wszystkim użytkownikom biblioteki niczym nieograniczonego dostępu do informacji i księgozbioru. Bibliotekarze powinni wystrzegać się jakiegokolwiek cenzury w czasie gromadzenia i udostępniania zbiorów bibliotecznych. Zbiory biblioteczne winny prezentować różne opinie, poglądy i zaspokajać zainteresowania wszystkich, nawet potencjalnych czytelników. Bibliotekarką, która wbrew wszystkim przeciwnościom realizuje swój zawodowy obowiązek, jest Alicia Hull, pracownica jednej z amerykańskich bibliotek publicznych, bohaterka filmu *Storm Center* (1956). Alicia, jako prawdziwy bibliotekarz, sprzeciwia się cenzurze księgozbioru. Kobieta nie zgadza się na usunięcie z bibliotecznej półki książki pt. *The Communist Dream*, nawet jeśli oznaczałoby to utratę dotychczasowej posady. Na posiedzeniu rady miejskiej bibliotekarka odważnie przedstawia swoje stanowisko: *Możesz usunąć książkę z biblioteki. Możesz zwolnić też mnie. Jeśli zrobisz pierwsze, będziesz musiał zrobić też drugie*. Oburzona opuszcza zebranie. Jest świadoma odpowiedzialności, która na niej ciąży, i nie chce się ugiąć pod naciskami politycznymi³⁰.

Życie dorosłego człowieka w przeważającej części zdominowane jest przez pracę zawodową. *Satysfakcja uzyskana z pracy jest „siłą napędową” do innych, realizowanych przez nas zadań życiowych na wielu polach działania*³¹. Badania ankietowe przeprowadzone przez Jadwigę Wojtczak wśród polskich bibliotekarzy i studentów bibliotekoznawstwa wskazują, że większość badanych pracę w bibliotece znalazła przez przypadek. Mimo to cieszą się z niej i odczuwają satysfakcję, deklarując, że w tym zawodzie odnaleźli swoje powołanie i mogą się realizować³². W takiej samej sytuacji znalazł się Flynn Carsen (grany przez Noaha Wyle’a), główny bohater filmu przygodowego pt. *Bibliotekarz: tajemnica włóczni* (2004). Po szesnastu latach nauki

³⁰ E. Smart, S. Carrant, *The 10 best librarians on...*, dz. cyt.

³¹ M. Rokicka-Szymańska, *Satysfakcja zawodowa bibliotekarzy*, „Bibliotekarz Podlaski” 2010, nr 21, s. 76.

³² J. Wojtczak, *Bibliotekarze na rynku pracy – omówienie badań ankietowych*, „Biblioteka” 2009, nr 13 (22), s. 145-172, <https://doi.org/10.14746/b.2009.13.8>. [dostęp: 10.10.2021]

opuszcza mury uczelni i staje przed koniecznością odnalezienia się w świecie ludzi dorosłych i znalezienia stałego zajęcia. Zakończenie edukacji to dla mężczyzny bardzo trudne przeżycie, ponieważ ze studiowania fakultetów i permanentnej nauki uczynił sens życia. Na początku wydaje się zagubiony i bezradny. Nie ma pomysłu, gdzie mógłby spożytkować zdobytą wiedzę. Sceptycznie przegląda ogłoszenia i nie wie, co ze sobą zrobić. Pewnego dnia, przeglądając rachunki, znajduje tajemniczy list – zaproszenie na rozmowę kwalifikacyjną w sprawie pracy w Metropolitan Public Library, o którą ubiegają się dziesiątki kandydatów. Po dość specyficznej rozmowie kwalifikacyjnej Flynn zostaje przyjęty na stanowisko bibliotekarza, ponieważ posiada wszechstronną wiedzę i od zawsze się uczył. Takie podejście do adeptów zawodu wskazuje, że wymagany będzie od nich ciągły rozwój osobisty, nieustanne podnoszenie kwalifikacji i zdobywanie nowych doświadczeń. Młody mężczyzna jest zadowolony z otrzymanej posady. Jego entuzjazmu nie podziela matka. Uważa bowiem, że pracując w bibliotece, syn zmarnuje zdobywaną przez lata wiedzę i będzie jedynie bezmyślnie układał książki na półkach (powielono w ten sposób stereotypowe podejście do pracy bibliotekarza). Matka nie daje się przekonać zapewnieniom syna, że bibliotekarz to wspaniałe zajęcie. Nie zdaje sobie sprawy, na czym tak naprawdę polega praca syna. Nie wie, że Flynn sprawuje pieczę nad największymi skarbami biblioteki. Oprócz cennych książek bibliotekarz ma za zadanie strzec: Arki Przymierza, Puszeki Pandory, Złotej Gęsi, Jednoróżca i wielu innych³³, a jego praca będzie związana z realizacją wielu niesamowitych, czasem niebezpiecznych zadań. Pierwszym z nich okazuje się odnalezienie skradzionej z magazynów biblioteki Włóczni Przeznaczenia. W wykonaniu tego zadania Flynnowi pomaga tajna agentka biblioteki Nicole Noone. Kobieta docenia wszechstronną wiedzę mężczyzny, jednocześnie przymykając oko na brak znajomości sztuk walki czy niebywałej sprawności fizycznej. Podbudowuje także poczucie własnej wartości mężczyzny oraz utwierdza go w przekonaniu o ważnej roli bibliotekarzy. Gdy Flynn zaczyna wątpić w swoje umiejętności i z jego ust padają słowa: *Jak ja niewiele wiem*, Nicole wymierza mu siarczysty policzek i oburzona stwierdza: *Nikt tak nie mówi o bibliotekarzu! Nawet on sam*³⁴. Bibliotekarza docenia także jedna z jego przeciwniczek – Lana. Ostrzega swojego towarzysza przed Flynnem, mówiąc *To bibliotekarz. Nie lekceważ go*. Słowa kobiety są dowodem na respekt, który budzi wszechstronna wiedza posiadana przez głównego bohatera oraz zajmowane przez niego stanowisko. Analogiczny wizerunek bibliotekarza radzącego sobie nawet w najtrudniejszych sytuacjach – dzięki zdobytej wiedzy, doświadczeniu i mądrości wyniesionej z książek – został ukazany w następnych częściach filmu.

Nieco inne znaczenie miało podjęcie pracy w bibliotece dla głównej bohaterki filmu *Imprezowiczka* (1995). Życie 24-letniej Mary jest skoncentrowane na ciągłej zabawie i organizowaniu imprez. Dziewczyna nie podchodzi do niego poważnie, nie

³³ M. Góralaska, *Superman potrzebny od zaraz... czyli o tym, kto może zostać Bibliotekarzem*, <http://www.ebib.pl/2006/80/a.php?goralska> [dostęp: 10.10.2021].

³⁴ Tamże.

do końca zdaje sobie sprawę z konsekwencji swoich czynów, co staje się przyczyną jej kłopotów. Gdy w wyniku lekkomyślności popada w długi, jest zmuszona podjąć pracę. Dzięki pomocy swojej matki chrzestnej Mary dostaje pracę w charakterze pomocy bibliotecznej. Praca w bibliotece stanowi kontrast z dotychczasowym życiem dziewczyny, pełnym beztrudnej zabawy, muzyki, imprez. Początkowo Mary ma problem z odnalezieniem się w nowym miejscu pracy. Jej nieokrzeseanie staje się przedmiotem krytyki współpracującej z nią bibliotekarki Judy, będącej jednocześnie jej matką chrzestną. Dziewczyna bierze sobie do serca uwagi kobiety i bardzo się stara sprostać jej oczekiwaniom. Współpraca obu pań wpływa pozytywnie na działanie biblioteki³⁵. Mary wnosi powiew świeżości – jej kolorowe stroje, zaraźliwy entuzjazm dowodzą, że bibliotekarki nie muszą być ciche, nudne i bez wyrazu, aby dobrze wykonywać swoje obowiązki. Natomiast Judy pokazuje dziewczynie, że życie nie polega tylko na zabawie i można interesująco spędzać czas, jednocześnie sumiennie pracując. Dzięki niej lekkomyślna dziewczyna, bez pomysłu na życie, dojrzewa i uczy się odpowiedzialności. Przekonuje się, że praca w bibliotece może być ciekawa i rozwojowa, a tym samym znajduje swoje powołanie.

Niezwykły wizerunek bibliotekarzy został przedstawiony w animowanym filmie *9* (2009). Zaszlepienie ludzi techniką i ich ogromna próżność doprowadziły do zagłady ludzkości. Jedynymi ocalałymi w postapokaliptycznym świecie są laleczki stworzone z drewna, stopu metali i kawałków płótna przez szalonego naukowca. Bohaterowie próbują odnaleźć się w zastanej rzeczywistości. Przemierzają krainę, aby zbadać swoje położenie i dowiedzieć się, co tak naprawdę zaszło. W czasie wędrówki trafiają do biblioteki prowadzonej przez bliźniaczki. Laleczki zajmują się badaniem przeszłości i ochroną pozostałości dawnego świata. W ocalałych książkach szukają informacji na temat prześladowających ich bestii. Bibliotekarki są ostatnimi łączniczkami z przeszłością, starają się zachować dziedzictwo zniszczonego świata i przekazać dalej wiedzę, którą posiadają. Mają dobrą pamięć i sprawnie poruszają się pomiędzy zgromadzonymi zbiorami. Geniusz, który doprowadził do zagłady świata, chce unicestwić laleczki, aby zniszczyć ostatnie ślady przeszłości. Bibliotekarze zostali tu przedstawieni jako ci, którzy z oddaniem kultywują tradycję, stoją na straży przeszłości. Traktują swój zawód jako misję, posiadają ogromną wiedzę, którą wykorzystują w dobrej sprawie.

Nieco odmienny obraz bibliotekarzy przyszłości nakreślono w filmie *Wehikut czasu* (2002). W roku 2020 bibliotekarze z krwi i kości pracujący w Nowojorskiej Bibliotece Publicznej zostali zastąpieni przez sztuczną inteligencję. Hologram o wyglądzie człowieka jest *kompedium wszelkiej wiedzy ludzkiej*. W ciągu kilku sekund odpowie na każde pytanie użytkownika i dostarczy mu potrzebnych materiałów. Dzieje się tak za sprawą dostępu do wszystkich baz danych, którym dysponuje pracownik biblioteki. Przedstawiona wizja prawdopodobnie nie jest zapowiedzią zniknięcia zawodu bibliotekarza w przyszłości. Stanowi natomiast odzwierciedlenie

³⁵ E. Smart, S. Carrant, *The 10 best librarians on...*, dz. cyt.

oczekiwań użytkowników odnośnie do możliwości dostępu do interesujących ich informacji po naciśnięciu jednego guzika. Jest urzeczywistnieniem marzeń o wszelkich zasobach dostępnych w modelu Open Access, zniesieniu wszelkich ograniczeń w zakresie dzielenia się wiedzą i publikowanymi treściami.

STEREOTYP

Jak już wspomniano, zawodowi bibliotekarza towarzyszy negatywny stereotyp, powielany mimo zmian, które zaszły na przestrzeni lat. Powtarzany jest opis bibliotekarza (a raczej bibliotekarki!) jako osoby nudnej, nieśmiałej, nieprzystępnej, nawet opryskliwej, która kojarzy się ze wszystkim, co nie jest związane z profesjonalną obsługą³⁶. Najczęściej bywa to stara panna, ukrywająca się przed światem za okularami i bezbarwnym ubraniem, uciekająca w świat fikcji literackiej. Właśnie w taki sposób w wielu filmach i serialach kreowana jest postać bibliotekarki, rzadziej bibliotekarza.

Przykładem negatywnego wizerunku bibliotekarza okazuje się bohaterka filmu *Długi weekend* (2004) Marta. To typowa szara mysz z krótką fryzurą. Wtapia się w nieciekawe otoczenie. Kobieta jest kierowniczką biblioteki w warszawskim Wawrze, jednak praca nie daje jej satysfakcji. Bardzo oschle odnosi się nawet do swojej współpracownicy, gdy ta prosi ją o radę w kwestii opracowania książki. Jest bardzo zasadnicza, niemiła i nieprzystępna dla czytelników. Na jednego z nich podnosi głos, gdy ten wchodzi z chipsami do biblioteki. Jest osobą samotną. Bierze udział w teleturnieju *Randka w ciemno*, aby znaleźć towarzysza życia. Na tle innych kandydatek – uśmiechniętych, pogodnych i atrakcyjnych – wypada bardzo słabo. Jest sztywna i spięta, a na jej twarzy maluje się wyraz zakłopotania i przerażenia – wygląda, jakby trafiła tam wskutek fatalnej pomyłki. Niespodziewanie jednak wygrywa teleturniej i wyjeżdża na weekend. Zabiera ze sobą stertę książek, i to właśnie im poświęca najwięcej czasu.

Podobny wizerunek nieśmiałej bibliotekarki pojawia się w 20. odcinku polskiego serialu *O mnie się nie martw*. Jedną z klientek kancelarii jest bibliotekarka – niskiego wzrostu, grubsza, młoda kobieta w okularach, o kiepskiej fryzurze (włosy zebrane do tyłu i spięte), ubrana skromnie, ale elegancko. Ze względu na swój ascetyczny wygląd zostaje porównana przez sekretarkę do świętej Teresy. Jest nieśmiała, krępuje się w obecności przystojnego mecenasa. Zachowuje się niezdarnie – upuszcza torebkę, zbija filiżankę. Zgłosiła się do kancelarii, ponieważ jej książka została splagiatowana przez doktoranta. Mimo że kradzież własności intelektualnej jest ewidentna, kobieta nie chce robić zamieszania, mówi, że jest tylko bibliotekarką. Chce się poddać bez walki, uważa, że z ludźmi trzeba żyć w zgodzie, nie wierzy w siebie ani w swoje możliwości. Na tle adwokatów – ludzi sukcesu – wypada bardzo niekorzystnie. Jest chodzącym dowodem na to, że w bibliotekach pracują ludzie bez

³⁶ E. Luboch, *Etyka a prestiż zawodu i wizerunek bibliotekarza*, „Poradnik Bibliotekarza” 2011, nr 10, s. 5-6.

charyzmy, którzy nie potrafią stanąć w obronie własnych interesów, za to idealnie pasują do roli „podawacza książek”.

Negatywny wizerunek bibliotekarki okazuje się nieśmiertelny. Typowa bibliotekarka nawet po śmierci zachowuje swoje przyzwyczajenia. Dowodem na to może być duch bibliotekarki, z którym muszą się zmierzyć tytułowi *Pogromcy duchów* (1984). Łowcy duchów udają się do Biblioteki Publicznej miasta Nowy Jork, gdzie rozgościł się duch byłej bibliotekarki i straszy nie tylko użytkowników, ale również personel. Łowcy odnajdują ducha bibliotekarki w magazynie bibliotecznym. Kobieta zajmuje się układaniem książek na półkach. Duch jest ubrany w długą, białą suknię. Ma atrybuty typowej bibliotekarki: włosy zebrane w wysoki koczek, buty na płaskim obcasie i okulary. Gdy mężczyźni chcą nawiązać rozmowę, bibliotekarka-duch ucisza ich klasycznym „szszsz...”. Nie zamierza opuścić swojego miejsca pracy, a kiedy łowcy chcą ją przegonić, zmienia się w potwora. Postać uosabia stereotyp, że praca w bibliotece jest dożywotnia, a nawet wieczna, bez szans na zmiany.

Wielkiego rozczarowania wyglądem i osobowością bibliotekarki doznaje bohater polskiego filmu *Łabędzi śpiew* (1988). Scenarzysta Stefan po powrocie do kraju przygotowuje scenariusz do kolejnego filmu. Szuka inspiracji, nieszablonowych rozwiązań. Chce stworzyć dzieło, które przywróci mu dawną sławę. W końcu decyduje, że główną bohaterką jego filmu zostanie bibliotekarka. W wyobraźni mężczyzny pracownica biblioteki jawi się jako piękna, młoda, szczupła i pogodna kobieta pracująca w małej bibliotece na prowincji. Bibliotekarka nosi tylko ładne, białe stroje, a swoje blond włosy spleta w mięsisty warkocz. Jest bez pamięci zakochana w nauczycielu pracującym w miejscowej szkole. Scenarzysta postanawia wyjechać na wieś, aby skonfrontować swoje wyobrażenia z rzeczywistością. Przeżywa wielkie rozczarowanie, gdy okazuje się, że prawdziwa bibliotekarka to starsza, nieprzyjemna kobieta nosząca wełniane ubrania, która płacze nad swoim losem. Na dodatek nie ma ona żadnego zajęcia, siedzi tylko na krześle. Sprawia wrażenie niewykształconej, nie potrafi rozmawiać ze scenarzystą z Warszawy.

Jako wycofaną towarzysko, samotną osobę przedstawiono bibliotekarkę w siódmym odcinku polskiego serialu *Maszyna zmian*. Kobietę poznajemy w kluczowym momencie życia. Siedemdziesięcioletnia Marianka kończy karierę zawodową i przechodzi na emeryturę. Decyzja kobiety została wymuszona likwidacją jej ukochanej biblioteki. Bibliotekarka jest przerażona zaistniałą sytuacją, ponieważ nie wie, co ma zrobić ze swoim życiem. Cały dorobek zmieściła do małej walizki, jest samotna, nie założyła własnej rodziny ani nie ma bliskich przyjaciół – większość życia spędziła w bibliotece, jak sama mówi, przyjechała tu w wieku 7 lat i tak już została. Kobieta nie lubi zmian, boi się tego, co nowe, jest nieśmiała i wycofana. Martwi się, jak będzie wyglądało jej życie. Poprzez postawę Marianki powielone zostaje utarte przeświadczenie, że bibliotekarki to zaśniedziałe stare panny, bojące się zmian, piastujące jedno stanowisko przez całe życie, bez perspektyw na rozwój osobisty. Widok opustoszałej biblioteki zmusza Mariankę do przemyśleń i podsumowania swojego

życia. Bibliotekarka uświadamia sobie, że przez wszystkie lata pracy zastanawiała się, co by zrobiła, gdyby miała możliwość cofnięcia się w czasie i rozpoczęcia życia na nowo. Takie rozmyślenia są dowodem na to, że praca w bibliotece nie spełniała oczekiwań kobiety, która chyba żałuje tego, jak potoczyły się jej losy. W rezultacie korzysta z tytułowej maszyny zmian. Znów jest siedmioletnią dziewczynką, pełną entuzjazmu i pragnie rozpocząć nowe, inne życie.

Stereotypową szarą mysz zlewającą się z tłem można zobaczyć w 62. odcinku amerykańskiego serialu *Taniec rzędzi*. Panna Berg, pracownica biblioteki szkolnej, na tle przebojowych, niezwykle pięknych i modnie ubranych uczennic wypada bardzo niekorzystnie. Chociaż jest niewiele starsza od swoich czytelników, nosi niemodne ubranie w odcieniach błękitu lub szarości, chowa się za dużymi okularami, włosy związuje w wysoki kok – ołówki wplecione we włosy nie dodają jej uroku, a źle wykonany makijaż sprawia, że wygląda komicznie. Kobieta ukrywa się za regałami w magazynie bibliotecznym i płacze, gdyż jest nieszczęśliwie zakochana w nauczycielu poezji. Mężczyzna nie ma tymczasem pojęcia o jej istnieniu, a w trakcie wizyt w bibliotece traktuje ją jako element wyposażenia służący do podawania książek. Bibliotekarka jest natomiast zbyt nieśmiała, aby rozpocząć z nim rozmowę. Wszystkie informacje na temat nauczyciela poezji kobieta zdobyła na podstawie historii jego wypożyczeń – wie, co lubi, jakie są jego zainteresowania i jakie choroby przechodził w przeszłości. Jest zrozpaczona, ponieważ od kiedy mężczyzna kupił sobie czytnik e-booków, przestał zaglądać do biblioteki. Stałe czytelniczki, widząc nieszczęście bibliotekarki, zobowiązują się jej pomóc. Nieśmiała dotychczas panna Berg rozpoczyna trening kontaktów międzyludzkich od ćwiczeń z... kościotrupem. Kobieta jest niezwykle zadowolona, że pierwszy raz może rozmawiać z mężczyzną, nawet jeśli to tylko sztuczny rekwizyt. W trakcie ćwiczeń jest tak zestresowana, że zachowuje się nienaturalnie, śpiewa i podskakuje, jakby nie miała obycia w towarzystwie. Odruchowo z jej ust wyrывa się typowe bibliotekarskie „szszsz...”. Kobieta wyjaśnia, że od początku swojej pracy próbowała odważyć się i uciszyć kogoś w bibliotece, jednak była na to zbyt nieśmiała. Teraz w sytuacji stresowej co drugie słowo powtarza „szszsz...”. Podczas próby nawiązania kontaktu ze swoim ukochanym bibliotekarka zupełnie się kompromituje. Na koniec odcinka diametralnie zmienia swój wygląd, ale jest szczęśliwa, gdy ostatecznie okazuje się, że nauczyciel poezji woli pannę Berg w starym wydaniu. Serial młodzieżowy powiela nieprzychylny obraz bibliotekarki – wycofanej, samotnej, niepotrafiącej odnaleźć się w kontaktach międzyludzkich, a nawet tak beznadziejnej, że musi korzystać z pomocy dwóch nastolatek, aby nawiązać kontakt z ukochanym mężczyzną.

W społecznej świadomości obok stereotypów w postaci bibliotekarki-starej panny czy bibliotekarki-szarej myszy funkcjonuje również stereotyp bibliotekarza-strażnika, cerbera, który jest „dystrybutorem wiedzy”. Bibliotekarz zajmuje centralne miejsce w czytelnicy, skąd dostrzega wszystkie przewinienia swoich czytelników. Decyduje, kto może korzystać z określonych zbiorów, kiedy udostępni zamawiane

materiały, które miejsce ma zająć nowo przybyły czytelnik³⁷. Czuwa nad przestrzeganiem regulaminu, zezwala lub zabrania wykonywania kopii określonych dokumentów czy wnoszenia zamówionych materiałów poza obręb czytelni i korzystania z nich w innym miejscu na terenie biblioteki. Takie zachowanie bibliotekarzy może zniechęcać czytelników do korzystania z usług biblioteki lub odstraszać potencjalnych użytkowników. Biblioteka już od dawna nie jest sejfem, w którym zamyka się książki przed czytelnikami. W czasach nieograniczonego dostępu do informacji biblioteka staje się nie tylko punktem dostępu do różnorodnych zbiorów, ale również miejscem spotkań towarzyskich, w którym można podzielić się wiedzą lub umiejętnościami z innymi, przestrzenią do nauki i realizacji własnych projektów³⁸.

Mimo to wizerunek bibliotekarza-strażnika bibliotecznego ładu jest powielany w produkcjach filmowych. Dowodem na takie postrzeganie bibliotekarzy jest postać pojawiająca się w amerykańskiej komedii romantycznej *Wszystko jest możliwe* (1989). To starsza kobieta wyposażona we wszystkie atrybuty stereotypowej bibliotekarki: krótką, niemodną fryzurę, długą sukienkę o bliżej nieokreślonym kolorze, buty na płaskim obcasie i zbolałą minę. Jest pracownicą biblioteki Uniwersytetu w Yale. Dokłada wszelkich starań, aby zniechęcić studentów do korzystania ze zbiorów biblioteki. Traktuje ich jak zło konieczne. Są oni według niej tylko zagrożeniem dla zgromadzonego księgozbioru. Kobieta jest oburzona zachowaniem studentki, która ośmieliła się zwrócić wypożyczoną książkę aż trzy miesiące po terminie. Udziela dziewczynie ostrej reprimendy, mimo że ta grzecznie przeprosza za przetrzymanie książki i się usprawiedliwia. Kobieta pozostaje nieugięta, gdy dziewczyna prosi o anulowanie kary. Bibliotekarka z satysfakcją nakłada karę na studentkę, uważając, że takie postępowanie jest w pełni uzasadnione. Kiedy czytelniczka chce zapłacić kartą za przetrzymanie książki, bibliotekarka kąśliwie odpowiada: *To nie butik, wyłącznie gotówka, inaczej nie zaliczymy roku* (w tej sytuacji biblioteka została przedstawiona jako miejsce zacofane, takie, w którym lekceważy się udogodnienia i przyzwyczajenia użytkowników). Przeciwnieństwem opisanej bibliotekarki okazuje się młody, przystojny bibliotekarz, który ratuje młodą czytelniczkę z opresji. Chłopak podbiega do bibliotekarki i mówi jej, że studenci na drugim końcu czytelni bawią się dziełami Shakespeare'a. Kobieta oburzona nikczemnym zachowaniem studentów biegnie ratować swoje zbiory przed zniszczeniem. Wtedy młody bibliotekarz anuluje karę studentce i przeprosza za zachowanie koleżanki. Obraz ten utrwała przekonanie, że biblioteki to miejsca mało atrakcyjne dla ludzi młodych, a bibliotekarka to niemąta, głucha na wszelkie argumenty kobieta, której podstawowym obowiązkiem jest

³⁷ P. Marcinkowski, *Bibliotekarz w akademickim knowledge space*, [w:] *Biblioteki w procesie dydaktycznym i badaniach naukowych. III Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej*, Łódź, 25-27 czerwca 2008 r. *Materiały konferencyjne*, Łódź 2008, s. 415-422, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/171/1/Bibliotekarz%20w%20akademickim%20knowledge%20space.pdf> [dostęp: 16.10.2021].

³⁸ E. B. Zybert, *Pomysły na biblioteki XXI wieku*, [w:] *Institucje kultury jako ośrodki życia społecznego*, red. A. Mierzecka, E. B. Zybert, Warszawa 2017, s. 17-18.

ochrona księgozbioru przed „złymi” czytelnikami i nakładanie kar. Tymczasem, brak możliwości korzystania z powszechnych udogodnień (jak płatności elektroniczne czy dostęp bezpośredni do cyfrowych kopii publikacji) w rzeczywistości często wynika z ograniczeń organizacyjnych.

Podobnie przedstawiono kierowniczkę biblioteki w filmie *Betty Lou strzela* (1992). To starsza kobieta ubrana w obszerny, zielony sweter, w okularach i w wysokim koczku. Jest zniesmaczona zachowaniem swojej młodszej koleżanki i udziela jej reprimendy, gdy ta zbyt żywiołowo czyta dzieciom bajki w czasie zajęć organizowanych w bibliotece i zachęca je do naśladowania bohaterów książki. Bibliotekarka uważa, że takie zachowanie jest niedopuszczalne, tutaj trzeba zachować ciszę, ponieważ czyta się książki! W jej mniemaniu organizowanie w bibliotece zajęć mających na celu aktywizację czytelników jest niestosowne i niedopuszczalne. Zdaniem kobiety książki najlepiej spełniają swoją funkcję, gdy nietknięte stoją w idealnym porządku na półce w magazynie bibliotecznym. Nie może zrozumieć młodszej bibliotekarki, według której książki powinny zachęcać do działania, stanowić początek nowych przedsięwzięć, rozbudzać wyobraźnię. Młoda kobieta chce wyeksponować nowości wydawnicze w czasie kwesty organizowanej w bibliotece. Ma nadzieję, że taka promocja przyczyni się do zwiększenia zainteresowania zbiorami biblioteki. Starsza kobieta jednak stanowczo protestuje – jej zdaniem *umieszczanie książek w pobliżu jedzenia to skandal!* Zamyka książki w swoim gabinecie i nie pozwala ich udostępnić. Kierowniczką biblioteki sprzeciwia się także roznoszeniu zaproszeń na spotkanie autorskie organizowane w bibliotece. Uważa, że jest to zupełnie niepotrzebne, ponieważ mają stałe grono czytelników, które przychodzi zawsze. Ponadto przeraża ją fakt, że w wydarzeniu mogłoby wziąć udział więcej osób. Starsza kobieta nieustannie blokuje wszystkie pomysły młodej, pełnej zapału bibliotekarki. Cały czas ją strofuje i krytykuje jej styl pracy. Młoda kobieta nie potrafi przeciwstawić się przełożonej i bez walki rezygnuje ze swoich pomysłów. Kierowniczką uważa, że księgozbiór i przestrzeń biblioteki jest przeznaczona dla bibliotekarzy, a wszechobecni, ciekawscy czytelnicy są tylko niepotrzebnym balastem. W jej opinii książki należy chować, aby się nie zniszczyły. Kobieta stanowi uosobienie wszystkich „grzechów bibliotekarzy”. Obraz biblioteki zamkniętej na czytelników, unikającej udostępniania księgozbioru i aktywizacji lokalnej społeczności przyczynia się do powielania negatywnych stereotypów na temat pracy bibliotekarza i samych bibliotek.

Tożsamy wizerunek bibliotekarki został przedstawiony w filmie *Śniadanie u Tiffany'ego* (1961). Pierwsza wizyta w Bibliotece Nowojorskiej okazuje się dla Holly Golightly (Audrey Hepburn) fascynującym przeżyciem. Kobieta jest podniecona i zachwycona ogromnym katalogiem kartkowym oraz wspaniałą czytelnią. Przyjaciel – Paul Varjak – objaśnia jej, w jaki sposób należy korzystać z małych szufladek i umieszczonych w nich karteczek. Para odnajduje w zbiorach biblioteki książkę napisaną przez mężczyznę i decyduje się na jej wypożyczenie. Kiedy podchodzą do kontuaru, ich oczom ukazuje się starsza kobieta ubrana w niemodny

strój, do tego z kiepską fryzurą. Bibliotekarka stanowi zupełne przeciwieństwo młodej, pięknej, radosnej Holly. Jest smutna, pozbawiona życia i cały czas odpowiada niskim, monotonnym głosem. Dziewczyna próbuje nawiązać rozmowę z bibliotekarką, podzielić się z nią swoimi wrażeniami, jednak pracownica biblioteki nie podziela jej entuzjazmu, uważa zachowanie młodej kobiety za niedopuszczalne i cały czas ucisza ją słowami: *Proszę być ciszej!* Gdy Holly prosi swojego przyjaciela o autograf w wypożyczanej książce, bibliotekarka natychmiast interweniuje, ganiąc mężczyznę za niszczenie własności instytucji. Dziewczyna zaskoczona zachowaniem bibliotekarki chce jak najszybciej opuścić bibliotekę, mówiąc przyjacielowi, że zna o wiele przyjemniejsze miejsce niż to. Postać bibliotekarki utrwała w świadomości widzów obraz bibliotekarzy jako ludzi zgorzkniałych, wycofanych, których rola ogranicza się jedynie do podawania książek i uciszania czytelników.

Stereotyp, że tylko kobiety powinny pracować w bibliotece, a mężczyźni decydujący się na pracę w zawodzie bibliotekarza to życiowi nieudacznicy, został powielony w polskim serialu *Glina*. Jego główny bohater, czyli komisarz Andrzej Gajewski, nie może zrozumieć, dlaczego żona go opuściła i odeszła do bibliotekarza Karola (życiowego nieudacznika). Komisarz uważa, że praca w bibliotece nie jest rzetelnym zajęciem, odpowiednim dla prawdziwego mężczyzny, a Karol powinien sobie znaleźć „uczciwą robotę”.

W artykule ukazano wizerunek bibliotekarza i bibliotek pojawiający się w wybranych filmach i serialach. Zaprezentowano różnorodne sylwetki bibliotekarzy wykreowane przez scenarzystów – zarówno bardzo pozytywne, eksponujące zalety zawodu, jak i powielające stereotypowe postrzeganie osób pracujących w bibliotekach. Artykuł nie obejmuje wszystkich filmów i seriali zawierających obraz bibliotekarzy i bibliotek ani nawet ich większości. Ze względu na szeroki zakres materiału przywołano najbardziej popularne i najciekawsze postaci bibliotekarzy pokazane na szklanym ekranie. Analiza filmów i seriali dowiodła, że obok pozytywnych obrazów bibliotekarza i biblioteki istnieje spora liczba produkcji filmowych nadal powielających negatywny wizerunek bibliotekarza i biblioteki, przedstawiających pracę w bibliotece jako nudne, niewymagające specjalnych umiejętności zajęcie. A tymczasem dziś bardziej niż kiedykolwiek bibliotekarze muszą zabiegać o rozpoznanie pozytywnych opinii na temat swojego zawodu.

BIBLIOGRAFIA

Druki zwarte:

- Burns G., *Librarians in fiction. A critical bibliography*, Jefferson 1998;
Encyklopedia wiedzy o książce, Wrocław – Warszawa – Kraków 1971;
Gębołyś Z., Tomaszczyk J., *Kodeksy etyki bibliotekarskiej na świecie. Antologia narodowych kodeksów etycznych*, Warszawa 2008;
Grygrowski D., *Zniewolony zawód, czyli poszukiwanie tożsamości bibliotek i zawodu bibliotekarza w świetle zapisów prawa bibliotecznego*, [w:] *Biblioteki. Tożsamość. Kultura*, red. I. H. Pugacewicz, E. B. Zybert, Warszawa 2013, s. 29-43;
Karzewska B., *Przydatność wiedzy psychologicznej w pracy bibliotekarza*, [w:] *Bibliotekarz 2.0. Nowoczesność na bazie tradycji*, red. S. Skórka, M. Rogoż, Kraków 2015, s. 214-225;
Leksykon komunikacji medialnej, Kraków 2010;
Mucha B., *Czynniki szkodliwe w pracy bibliotekarza – na przykładzie biblioteki Karkonoskiej Państwowej Szkoły Wyższej w Jeleniej Górze*, [w:] *Warunki środowiska pracy a zdrowie pracowników*, t. 3, red. I. Romanowska-Słomka, S. Salamon, Wałbrzych 2017, s. 147-160;
Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów, Warszawa 2005;
Słownik terminologii medialnej, Kraków 2006;
Uniwersalny słownik języka polskiego PWN, t. T-Ż, Warszawa 2008;
Zimoch K., *Ewolucja zawodu bibliotekarza – od strażnika zbiorów, przez bibliotekarza oświatowego i naukowego do specjalisty zarządzającego wiedzą*, [w:] *Bibliotekarz uwolniony – deregulacja czy degradacja*, red. H. Brzezińska-Stec, J. Żochowska, Białystok 2013, 17-35;
Zybert E. B., *Pomysły na biblioteki XXI wieku*, [w:] *Instytucje kultury jako ośrodki życia społecznego*, red. A. Mierzecka, E. B. Zybert, Warszawa 2017, s. 14-46.

Druki ciągłe:

- Firlej-Buzon A., *Jak wygląda bibliotekarka*, „Poradnik Bibliotekarza” 2003, nr 9, s. 3-6;
Januskiewicz A., *Jaka bibliotekarka, czyli stereotyp bibliotekarza w czasopiśmie zawodowych*, „Poradnik Bibliotekarza” 2018, nr 7-8, s. 9-13;
Luboch E., *Etyka a prestiż zawodu i wizerunek bibliotekarza*, „Poradnik Bibliotekarza” 2011, nr 10, s. 3-6;
Rokicka-Szymańska M., *Satysfakcja zawodowa bibliotekarzy*, „Bibliotekarz Podlaski” 2010, nr 21, s. 76-88;
Wojciechowski J., *Stereotyp określa świadomość*, „Przegląd Biblioteczny” 2006, z. 4, s. 429-444;
Zygmunt M., *Mysz uzbrojona w mysz, czyli o stereotypie bibliotekarki w społeczeństwie informacyjnym*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Narodowej” 2002, nr 1, s. 33-36.

Źródła internetowe:

- Augustyn R., Fijał M., *Między wizerunkiem a stereotypem*, „EBIB”, http://www.ebib.pl/2006/80/a.php?augustyn_fijal [dostęp: 16.10.2021];
- Chruścińska J., *Bibliotekarz – zawód z przyszłością*, <http://www.ebib.pl/2004/53/chrucinska.php> [dostęp: 15.10.2021];
- Cupa M., Berduszek M., *Bibliotekarz na miarę czasów*, <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/biblio21/sesja4ref1.pdf> [dostęp: 10.10.2021];
- Czaplińska P., *Strategia budowania wizerunku osób znanych*, http://www.wsp.pl/file/1282_285832418.pdf [dostęp: 15.10.2021];
- Derfert-Wolf L., „Klient nasz pan” – *implikacje dla biblioteki dziś i jutro*, „EBIB”, <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/torun/derfert.php> [dostęp: 18.10.2021];
- Gil-Tarnowska D., *Status edukacyjny bibliotekarza wczoraj i dziś*, https://library.put.poznan.pl/2005/pdf/5_1.pdf [dostęp: 18.06.2017];
- Górska M., *Superman potrzebny od zaraz... czyli o tym, kto może zostać Bibliotekarzem*, <http://www.ebib.pl/2006/80/a.php?goralska> [dostęp: 10.10.2021];
- Kowalska B., Kotlarek D., *Bibliotekarz a stereotypy*, http://www.ebib.pl/2006/80/a.php?kowalska_kotlarek [dostęp: 18.10.2021];
- Majewska M., *Kompetencje bibliotekarza wobec zmian społecznych i edukacyjnych*, <http://e-pedagogiczna.edu.pl/upload/file/dokumenty/jarocin6.pdf> [dostęp: 08.05.2017];
- Marcinkowski P., *Bibliotekarz w akademickim knowledge space*, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/171/1/Bibliotekarz%20w%20akademickim%20knowledge%20space.pdf> [dostęp: 16.10.2021];
- Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, *Przewodnik po zawodach*, wyd. 2, http://psz.praca.gov.pl/documents/10828/180627/tom_i.pdf/052e500c-3cce-42969ca2-d11771bbffa4?t=1403785425000 [dostęp: 10.10.2021];
- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, *Informacja o zawodzie. Bibliotekoznawca (26022030)*, http://www.infodoradca.edu.pl/pdf/5_Bibliotekoznawca.pdf [dostęp: 10.10.2021];
- Ostrowski Ł., *Wizerunek bibliotek publicznych. Raport z badań*, http://programrozwojubibliotek.org/wp-content/uploads/2015/08/14_wizerunek_bibliotek_publicznych_raport_PRB.pdf [dostęp: 11.10.2021];
- Rupert Giles <https://teleshov.wp.pl/nie-zapomniane-seriale-buffy-postrach-wampirow-6034032423326337g/12> [dostęp: 15.10.2021];
- Słownik języka polskiego PWN*, <http://sjp.pwn.pl/szukaj/bibliotekarz.html> [dostęp: 10.10.2021];
- Smart E., Currant S., *The 10 best librarians on screen*, <https://www.bfi.org.uk/news-opinion/news-bfi/lists/10-best-librarians-screen> [dostęp: 15.10.2021];
- Wojtczak J., *Bibliotekarze na rynku pracy – omówienie badań ankietowych*, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/638/1/09.pdf> [dostęp: 10.10.2021];

- Wolnowska A., Komorowska A., Wardal Z., *Kreowanie wizerunku bibliotekarza poprzez jakość usług świadczonych w bibliotece*, <http://bg.uwb.edu.pl/archiwum/konferencja2009/materialy/Komorowska.Agnieszka.doc> [dostęp: 10.10.2021];
- Wójcik A., *Biblioteki i bibliotekarze w polskich filmach oraz serialach telewizyjnych*, „EBIB”, <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/200/337> [dostęp: 18.06.2017];
- Zawód bibliotekoznawca*, <http://studiowac.pl/2741/zawod-bibliotekoznawca> [dostęp: 16.10.2021].